

7. Artikler om Religion i Danmark 2013

7.1 Kristendom i celleform – gruppestrukturer i kristendom i Danmark

Af Lars Buur Nørlev, stud.mag., Religionsvidenskab, Aarhus Universitet.

Den danske sognekirke har meget at lære, når man ser på internationale strømninger i kirkeorganisering. Dansk protestantisk åndsliv har i århundrede taget udgangspunkt i fællesskabet "sogn", og har ikke siden etableringen af menighedsråd, i begyndelsen af det tyvende århundrede, udviklet nye former for institutionelle fællesskabsrammer for menigheden på dette niveau. I modsætning hertil har det tilpasningsdygtige "religionsmarked" i Amerika siden 1960'ernes oprør mod autoriteter, og for autencitet, udviklet nye måde at konstruerer succesfulde kristne fællesskab på. Med den øgede informationsdeling er de amerikanske erfaringer blevet mainstream i en række voksende kristne bevægelser, der i stigende grad benytter sociologisk og psykologisk modeller til at opbygning af organisationsstrukturer, der løbende kan tilpasses udfordringer og efterspørgsel i en omskiftelig verden.

Et produkt af denne opmærksomhed er brugen af mindre gruppestrukturer, hvorigennem der skabes et personligt netværk for den enkelte troende – og denne udvikling har nu også nået frikirke- og valgmenighedsmiljøet i Danmark

Denne artikel tager udgangspunkt i mit bachelorprojekt, der med inddragelse af en valgmenighed og en frikirke i Aarhus, havde til formål at undersøge brugen af grupper og disses deltagere, i en dansk, protestantisk, kontekst. Undervejs vil jeg henvise til nogle amerikanske cases som primært er hentet fra bogen "Reinventing American Protestantism – Christianity in the New Millenium" (1997) af Donald E. Miller, professor i religion ved University of Southen California. Bogen gennemgår, kort fortalt, en række kirker der i E. Millers øjne adskiller sig tilstrækkeligt fra tidligere kirkelige organisationer til at retfærdiggøre begrebet

"new paradigm churches" – en ny form for kirke. Et fællestræk ved disse kirker er, blandt andet, deres systematiske arbejde med gruppestrukturer i deres respektive organisationer.

I det følgende vil jeg forsøge meget kort at opridse de historiske forhold, der leder op til situationen i dag, henholdsvis fra en amerikansk og dansk vinkel. Jeg vil kort introducere de to menigheder, jeg har undersøgt, og derfra gå direkte til en beskrivelse af projektets resultater. Artiklen vil blive rundet af med en kort opsummering, og nogle perspektiver på fremtiden.

Den historiske ramme

Den systematiske anvendelse af gruppestrukturer i organiseringen af kirker og menigheden har sit ophav på det nordamerikanske religionsmarked, men kan historisk ses som arvtagerne fra de intense grupper fra pietistiske eller tilsvarende vækkelses miljøer i både Europa og USA. Det var det antiautoritære oprør i 1960'erne, der var med til at genetablere gruppernes betydning. Denne periode skabte en søgen efter det autentiske og det individuelle, og de kirker som kombinerede fokus på individet og med en hyldest af de ultimative principper for Gud oplevede fremgang. Dette skabte nemlig en attraktiv ramme for de fremvoksende generationer, der ønskede selvrealisering, men som søgte at undgå tidens tendens til relativisme. Man dyrkede den ligefremme prædikant, et personligt forhold til det guddommelige og de flade hierarkier i kirkerne.

For at sikre den sociale sammenhæng i de voksende menigheder udbredtes brugen af "small groups", hvor menigheden deltes i mindre enheder. Den sociale relation i disse grupper udvider loyaliteten til den bagvedliggende institution, kirken, og samtidig kan grupperne målrettes særlige segmenter, det være sig unge par, enlige, alkoholikere, bikere eller lignende, som man ønsker at integrere i kirken. Grupperne vokser primært ved at eksisterende medlemmer inviterer folk fra deres bekendtskabskreds indenfor. På den måde bliver grupperne også til "kroge", der kan indfange potentielle medlemmer ved at fungere som indslusning til et stort fællesskab, der kan være svært at træde ind i uden et forudgående kendskab.

Den danske situation er væsentlig forskellig fra den amerikanske, idet det danske åndsliv er præget af en historie, hvor staten løbende har forsøgt at integrere eller forbyde religiøse bevægelser i befolkningen. Grundloven af 5. juni 1849, samt de følgende års frihedslove på det religiøse område, løste en del af disse problemer ved at skille borgernes rettigheder og forpligtigelser fra deres religiøse tilhørsforhold, og derved muliggøre etableringen af flere varianter af det kristne fællesskab: (1) Valgmenigheder, der er en selvorganiserende gren på folkekirken. (2) Frimenigheder, der står uden for folkekirken, men som deler samme

konfessionelle grundlag. (3) Frikirker, der er aldeles uafhængige af folkekirken. Dermed blev der etableret rammer for rummelighed både inden for og uden for Folkekirken. Og § 80, i dag § 66, der lyder: "Folkekirkens forfatning ordnes ved lov", endnu ikke har konkretiseret sig i en national ledelsesstruktur for folkekirken, har de ledende politiske kredse, samt højesteret, imidlertid kunne sikre princippet om "den tålsomme folkekirke" og derved løbende dulmet danskernes behov for at bryde med den eksisterende religiøse orden i sognekirkerne.

Først i slutningen af det 20. århundrede har Danmark set en udvikling, der kunne ligne den, der fandt sted i en amerikansk sammenhæng i 1960'erne og frem. I 1990 oprettedes således Aarhus Valgmenighed som den første af sin art i over 80 år, et nybrud der understregedes af valgmenighedens forbindelse til indre missionske og konservative miljøer i folkekirken, frem for grundtvigske miljøer, der i begyndelsen af det 20. århundrede udgjorde det traditionelle grundlag for valgmenighederne. Flere er fulgt med, og der er også opstået både nye frimenigheder og frikirker siden; blandt andre Citykirken i Aarhus. Disse menigheder og kirker minder i udtryk om de mere konservative kirker, der har vundet frem internationalt, og et andet umiddelbart fællestræk, og området for mit projekt, er den systematiske brug af grupper inden for menigheden.

De to menigheder

Aarhus Valgmenighed (ÅVM) er resultatet af en karismatisk inspiration, som ifølge menigheden selv skulle være kommet til landet i løbet af 70'erne. Menigheden har på nuværende tidspunkt omkring 800 medlemmer, en stab på 18 ansatte og et stort antal frivilligt engagerede i forskellige praktiske og ledelsesmæssige roller. Medlemmerne finansierer størstedelen af ÅVMs aktiviteter via indbetaling af et beløb svarende til kirkeskatten og menigheden organiseres efter moderne teorier om ledelse og entrepreneurship. ÅVM er desuden internationalt orienteret og samarbejder blandt andre med European Church Planting Network (ECPN). Tilsvarende har ÅVM startet et dansk sidestykke kaldet Kirkeplanter Netværk (KPN), hvorigennem man har oprettet satellitmenigheder i København, Odense og Esbjerg. Fra 2004 har "missionale fællesskaber", som gruppestrukturerne kaldes, været en stadig vigtigere del af menighedens organisation og vækst.

Citykirken er en evangelisk frikirke i Aarhus med vægt på karismatiske forkyndelse og lovsang. Den er resultatet af en sammenlægning af Apostolsk kirke Århus, Frikirken ved runddelen og Pinsekirken Århus i 2010, og identificeres primært som en pinsekirke. Økonomien sikres gennem gaver og "tiende" fra kirkens godt 450 medlemmer og har en ansat stab på fem personer, en økonomisk administrator og fire præster, heraf en ungdomspræst, der varetager ungdomsafdelingen "Passion". Siden 2010 har Citykirken brugt gruppestrukturer, i dag kaldes

disse for “Citygruppe” og antallet af disse er siden starten gået fra 3 til 6 grupper, og vokser i øjeblikket.

Projektet bestod overordnet af to dele: (1) En undersøgelse af de strukturelle forhold omkring gruppestrukturerne, og (2) en undersøgelse af gruppernes deltagere, i begge dele gennemførtes en sammenlignende analyse imellem de to menigheder, og derudover mellem danske og amerikanske data. Resultaterne, som jeg vil gennemgå mere udførligt nedenfor, viste, at de undersøgte grupper i langt overvejende grad ligner hinanden, strukturelt såvel som på deltagerniveau, og at grupperne ligger i direkte forlængelse af observerede grupper i Amerika, med rødder i voluntaristisk protestantisme, udviklet på et amerikansk religionsmarked. Voluntaristisk (frivillig) betegner en protestantisk kultur, hvor det kirkelige tilhørsforhold er individets aktive tilvalg frem for en kulturelt eller statslig påtvunget relation. Resultaterne viste desuden at grupperne, fra et deltagerperspektiv, er en vigtig faktor i fastholdelse og udvikling af den kristne tro.

Både ÅVMs og Citykirkens brug af gruppestrukturer har et internationalt ophav. ÅVMs forgangseksempel er den engelske kirkeleder og kirkeentreprenør Mike Breen og Sct. Thomas Church i Sheffield i England. Modellen kaldes også “missionale fællesskaber”, og bygger på sociologiske teori anvendt i det protestantiske miljø om menneskelig interaktion i fællesskaber af forskellig størrelse. De undersøgte grupper ligger inden for kategorien “klynge”, der ligger mellem 15 og 40 personer, men ÅVM har også grupper målrettet 5–10 personer kalder “celler” og “mikroceller” for 2-3 personer.

Citykirkens brug har i første omgang ophav i tidligere danske erfaringer, bl.a. fra en frikirke i Randers, men disse bygger på undervisning fra den pinsemissionske Mariager Højskole, der har tilbudt kurser i brugen af “small groups” siden 2001. Dette koncept bygger på “organisk vækst” i “celler”, hvor grupperne som udgangspunkt starter på 6 personer, og hver gang en gruppe når 12 personer, deles den i to. Erfaringerne med denne gruppestruktur kommer primært fra den kristne, amerikanske, kirkekooperation Willow Creek og megakirken Yoido Full Gospel Church i Seoul.

Derudover fandt undersøgelsen følgende match i de strukturelle forhold mellem ÅVMs og Citykirkens brug af grupperne, og de amerikanske data: I gruppernes funktion hvor det handler om at give den enkelte nogle personlige relationer indenfor kirken og at fungere som “rugemaskiner” for nye initiativer. Det sikrer, som nævnt ovenfor, sammenhængskraft samtidig med, at det optimerer menighedens strukturer til at være i sync med dets medlemmer. Derudover anvendes gruppestrukturerne, ifølge de amerikanske data, som grundlag for etableringen af satellit-menigheder, og tilsvarende har ÅVM oprettet gruppestrukturer i Odense, Aalborg og Esbjerg med henblik på etablering af fremtidige menigheder. I ledelsen af

grupperne, som varetages af lægfolk der udpeges af menighedens ledelse og coaches til varetagelse af deres position. Uddannelsen af gruppelederne er en relativt uofficiel proces, og italesættes mere som et sparringsforhold, mellem en lærer og en elev, end en egentlig uddannelse.

I indholdet af grupperne, der forberedes af gruppelederne, men som altid er mål for tilpasning i forhold til deltagerne, og alligevel viser klare fællestræk på tværs af grupperne. Et typisk møde foregår om aftenen, og finder sted uden for kirkebygningerne, helst privat. Det indledes med en velkomst, en bøn og eventuelt nogle ord om en tekstpassage fra bibelen. Et centralt punkt for aftenen vil være ”delingen af liv”; en praksis, hvor man i par eller flere (ofte kønsinddelt), på tur fortæller om de ting der fylder ens tilværelse for tiden, her kan tunge ting betros, og man beder efterfølgende for hinanden. Derudover vil der altid være plads til small talk og hygge med kaffe og te.

Gruppedeltagerne

Overordnet set udgør gruppedeltagerne en overraskende homogen gruppe. 29 af 34 besvarelser på et uddelt spørgeskema har en baggrund fra et eksisterende kristne miljø i Danmark, gennemsnitsalderen ligger i starten af 20'erne (median = 23), og alle enten har gennemført, eller er i gang med at gennemføre en ungdomsuddannelse. 23 af de 34 er i gang med en videregående uddannelse. Gruppernes betydning for den enkelte kan ifølge deltagerne næsten ikke overdrives. De personlige bånd der knyttes, skaber et rum, hvor deltagerne kan være sårbare sammen med andre. Samtidig giver dette rum plads for et andet væsentligt output, nemlig gruppens betydning for den personlige tro. Troen udfordres, sikres og vokser ved deltagelse i grupperne, og livet som kristen bliver nemmere. En deltager formulerer det således: ”det er det, der får mig til at vokse i min tro, det er dér jeg bliver opmuntret, det er dér jeg bliver udfordret.” Samtidig kan man i grupperne; ”opleve Gud forskelligt” hos andre unge og ”gruppen er et redskab for at få mere ud af prædiken og tvinger mig til at finde mit eget perspektiv.”

Deltagerne udviser generelt et meget afslappet forhold til traditionelle grænser mellem kristne i Danmark. 17 af 20 interviewede er åbne overfor at besøge andre menigheder og kirker og flere af disse kommer allerede i andre kirker end den nuværende. En deltager formulerer det som at ”få lidt frisk luft”, og tilhørsforholdet fremstår potentielt altid til forhandling.

Hvor de to grupper på tværs af valgmenighed og frikirke ligner hinanden, så adskiller deres samlede profil sig til gengæld meget fra den danske befolkning generelt. Dette kan ses ved, at

jeg i projektet har stillet de samme spørgsmål til gruppedeltagerne, som tidligere er blevet stillet i SFI-undersøgelsen til den danske befolkning generelt i 2008:

I spørgsmålet om kirkegang, svarer 2,6 % af befolkningen til SFI, at de kommer cirka én gang om ugen eller oftere. Tallet for gruppedeltagere i valgmenighed og frikirke er 88,2 %.

I trosspørgsmål falder SFI undersøgelsens svar således: 64 % svarer at de tror på Gud, 36 % på et liv efter døden, 21% på synden, 19 % på paradiset, og kun 9 % på helvede. Til sammenligning svarer alle gruppedeltagere, at de tror på Gud, på et liv efter døden og på paradiset. Kun to forskellige besvarelser, afviger fra reglen, ved ikke at tro på henholdsvis helvede og synden.

På spørgsmålene om kirkens betydning går billedet igen. 13 % svarer til SFI, at kirken afhjælper samfundsproblemer. Det mener 80 % af deltagerne i kirkernes grupper. 14 % svarer til SFI, at kirken afhjælper familiære problemer, over for 78 % af gruppedeltagerne. 18 % af befolkningen svarer til SFI, at kirken afhjælper sociale problemer, det mener 80 % af gruppedeltagerne. Endelig svarer 54 % til SFI, at kirken afhjælper menneskets åndelige behov, det mener 96 % af deltagerne.

Det fremgår klart at deltagerne i de fire grupper fra valgmenigheden og frikirken stiller sig meget anderledes i synet på kristendom og kirke end befolkningen generelt.

Nye kristendomsformer i en dansk sammenhæng

Dansk protestantisk kristendom er i bevægelse. Brugen af grupper er en del af en international tendens, hvor nye kristne grupperinger fokuserer direkte på mindre grupper som en organisatorisk form, der skal sikre udvikling og stabilitet. Og dette fænomen viser sig nu, med al tydelighed, også i Danmark. Fællestrækkene mellem danske eksempler og amerikanske eksempler er mange, og den ensartede brug af grupper krydser traditionelle grænser i dansk protestantisk kirkeliv. Dette følges op af en attitude hos gruppedeltagerne, der bevidst vægter oplevelsen af det kristne fællesskab over mere klassiske diskussioner om teologi og dogmer. Den samstemmende holdning til teologi, hænger derudover fint sammen med de resterende resultater af undersøgelsen, der viser, at gruppedeltagerne er en overraskende homogen gruppe. Næsten samtlige deltagere kommer fra etablerede kristne miljøer i Danmark, og går man et spadestik dybere, bliver det svært at se nogen stor forskel i alder, uddannelse, kristendomsforståelse, holdninger i trosspørgsmål etc. Denne homogenitet står imidlertid i kontrast til den resterende danske befolkning, og dette peger på at brugerne af disse mindre grupper inden for bestemte kristne miljøer kommer fra et lille, allerede aktivt kristent, segment. Dette er forskelligt fra den amerikanske kontekst, hvor denne form for aktivt tilhørsforhold til en menighed er mere typisk end i en dansk sammenhæng. Centralt for alle deltagerne, er det,

at grupperne har meget stor betydning, som socialt fællesskab, og som et redskab til at bevare og udfordre troens grænser med ligesindede.

Perspektiverne

Der bør ikke herske nogen tvivl om, at gruppefænomenet kan være en væsentlig spiller i fremtidens kristne miljøer, og i sig selv peger på nogle mulige bevægelser. Gruppernes betydning sammen med deltagernes afslappede attitude til dogmer og teologiske spørgsmål, peger på en øget betydning for måden, hvorpå en kirke eller menighed organiserer sig, herunder hvilke tilbud den har til de unge. Dertil kommer, at både ÅVM og Citykirken fastslår, at gruppestrukturerne spiller en helt central rolle i deres fremtidige arbejde. Dette bør give grundlag for yderligere interesse for denne udviklingen, og derudover bør resultaterne i øvrigt tilskynde til en mere nuanceret kategorisering af kirker og menigheder, som på tværs af traditionelle skel nu synes at udvise en række strukturelle ligheder.

Endelig bør forskningen være opmærksom på muligheden for at dette fænomen vil kunne sive ind i de klassiske sognekirker. På nuværende tidspunkt arbejder især ÅVM målrettet med vidensdeling af deres succesfulde metode, og her sidder et antal menighedsråd allerede på skolebænken.